

НЕВЖЕ ПЕРЕОЦІНКА ЦІННОСТЕЙ?

17.03.2013 - 21:54

Кулеметна ланка Карпатської Січі. Реконструкція Каленика Лисюка (квітень 1939 р., Словаччина).

ПРО НАШЕ СТАВЛЕННЯ ДО ІСТОРІЇ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

Учора, 15 березня, не тільки українці, але й наші співвітчизники, яких доля розкидала по всьому світу, відзначали річницю проголошення незалежності Карпатської України. Хоча з тих днів пройшло 74 роки, проте резонанс подій березня 1939-го не вгасає, а в пам'яті людей продовжують зберігатися імена карпатських січовиків, які поклали свої молоді життя на вівтар свободи і незалежності, повторивши подвиг безсмертних героїв Крут.

Після злуки ЗУНР і УНР в січні 1919 року саме Карпатська Україна стала другим етапом української державності в XX столітті. Найвищий законодавчий орган молодій державі – Сойм прийняв закон про назву, мову, прапор, герб, гімн і державний устрій, що засвідчило перетворення Карпатської України з федеративної частини Чехословаччини на незалежну державу. Закарпатський парламент одногосно обрав Августина Волошина президентом, який після складення присяги очолив новий уряд. Отже, 15 березня 1939 року на карті світу була утворена нова незалежна держава, населення якої під час виборів 12 лютого підтвердило своє бажання жити самостійним життям.

З таким розвитком подій не хотіли погодитися сильні світу цього, які виношували плани нових територіальних поділів й готувалися до війни. Постійні напади на терени краю угорських та польських терористів, антиукраїнська діяльність проугорської п'ятої колони завершилися прямим вторгненням гортистської армії у Карпатську Україну. Незважаючи на величезну перевагу агресора в живій силі та озброєнні, молоді збройні сили Карпато-Української держави дали бій. Карпатська Січ упродовж 14—18 березня 1939 року чинила запеклий опір на різних ділянках фронту, а особливо на Красному Полі під Хустом. У нашій пам'яті назавжди закарбуються імена Олекси Блестіва, Зенона Коссака-Тарнавського, Михайла Колодзінського-Гузара, Дмитра Климпуша, Івана Рогача, Степана Росохи та багатьох інших, з якими уособлюється велич і трагедія Карпатської України. Один із журналістів, який став свідком тих вікопомних подій, зафіксував: «...Навіть найбільший ворог українського народу мусить визнати, що українська молодь по-геройськи обороняла свою волю».

Міністр оборони Карпатської України Степан Ключурак (ліворуч) разом із президентом Карпатської України Августином Волошином.

Угорські танкетки на вулицях окупованого Хуста (фото із журналу LIFE).

Окупувавши Карпатську Україну, гортистська Угорщина розпочала масовий терор. Угорські тюрми та концентраційні табори були переповнені українськими патріотами, в різних куточках краю тривали розстріли карпатських січовиків, які повернулися до своїх осель після припинення партизанської боротьби. Така доля спіткала поручників Федора Тацинця, Миколу Крупу та багатьох інших. Трагічно закінчилося в Лефортівській в'язниці життя видатного закарпатського педагога і вченого, ректора

Українського Вільного університету, президента Карпатської України о. Августина Волошина. На жаль, до сьогоднішнього дня невідомо, де похована найвідоміша постать Закарпаття минулого століття.

Проходили десятиліття, змінювалися політичні режими на Закарпатті, яке продовжувало входити до складу різних чужих держав. Радянський Союз, який прийшов після угорського окупаційного режиму, не змінив свого ставлення до історії Карпатської України. Для комуністичної влади герої Карпатської України продовжували залишатися українськими буржуазними націоналістами та поплічниками німецького фашизму. Процес паплюження Карпатської України тривав аж до початку 90-х років. З проголошення України незалежною державою істориками видано більше тисячі наукових праць, а живі учасники тих славних подій встигли опублікувати власні спогади. Августина Волошину, хоч і помертно, було присвоєно звання Героя України, чим українська влада визнала заслуги президента Карпатської України на офіційному рівні. В підручниках для учнів шкіл та студентів університетів з'явилися окремі розділи, присвячені подіям жовтня 1938 – березня 1939 років у Карпатській Україні. А вдячні нащадки збираються на Красному Полі, щоб пом'янути загиблих героїв та оцінити уроки тих подій. Здавалося б, що врешті-решт історична правда восторжествувала. Однак розвиток політичних подій в Україні останнім часом свідчить про протилежне. Є намагання по-новому переписувати нашу історію, повертаючись до трактування історичних подій з колишніх радянських позицій. Доходить до абсурду, адже ставиться під сумнів навіть державність української мови, замовчуються цілі пласти вітчизняної історії, які завжди були незручними для нашого північного сусіда. Зазнають серйозної корекції шкільні та вузівські підручники, створюються спільні українсько-російські посібники, в яких не знаходиться місця для висвітлення національно-визвольної боротьби українського народу впродовж багатьох століть.

Ця доля спіткала і Карпатську Україну, яка поступово зникає зі сторінок підручників, що фінансуються державою. Відзначення річниці проголошення незалежності Карпатської України проводиться на містечковому рівні, призупинені роботи по завершенню будівництва меморіального комплексу «Красне Поле». Але історія красномовно свідчить, що ще ніколи й нікому не вдавалося заборонити історичну пам'ять, традиції та самобутність культури. Тому сподіваємося, що висновки з цього будуть зроблені, і ювілей Карпатської України наступного року відзначатиметься на державному рівні і ми гідно вшануємо тих, хто власним життям заплатив за свободу й незалежність нашої держави.

Микола ВЕГЕШ,
професор,
доктор історичних наук.